

HET STUDIEJAAR 1968-1969

REDE

UITGESPROKEN OP DE 15DE SEPTEMBER 1969
BIJ HET EINDE VAN HET STUDIEJAAR 1968-1969

DOOR DE RECTOR MAGNIFICUS

PROF. DR. IR. F. HELLINGA

Mijne Heren Leden van het Bestuur van de Landbouwhogeschool,

Dames en Heren,

Het studiejaar 1968–1969, waarover thans wellicht voor het laatst in traditionele vorm verslag wordt uitgebracht, zal in de geschiedenis voortleven als het jaar waarin aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen naarstig naar nieuwe modellen voor hun inrichting en werkwijze is gezocht. Naarmate het jaar vorderde kreeg dit naarstig zoeken een ferventer karakter.

Begrippen als onbehagen en ongerustheid, participatie en democratisering, verticale opbouw en categorale representatie, integratie en polarisatie, verwierven op korte termijn een specifieke inhoud en werden tot inzet van vaak felle discussies, waartoe men in Wageningen bijvoorbeeld in de maand mei voor drie opeenvolgende avonden werd bijeengeroepen.

Voorheen zouden de emoties, die zich in Nederland rondom het wetenschappelijk onderwijs uitten, in de geijkte procedure van opeenvolgende staatscommissies gekanaliseerd zijn. Doch het 'voorheen' werd door de optredende ontwikkelingen achterhaald en overspoeld door het besef dat een nieuwe bestuurlijke structuur voor de universiteiten en hogescholen nodig is om deze instellingen de gelegenheid te bieden hun werk naar behoren te verrichten. Dit culmineerde in een nota bestuurshervorming van de verantwoordelijke ministers gericht aan de Staten Generaal waarin een herziening op korte termijn van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs wordt aangekondigd en waarin de gedachte wijzigingen in hoofdlijnen worden geschetst.

Met deze nota is in feite de meest inhoudsvolle en van werkelijkheidszin getuigende stap gezet op de weg van het 'voorheen' naar toekomstige organisatievormen. Te lange tijd werden in het verstreken studiejaar de discussies beheerst door de geringe ruimte die de huidige wet voor andere bestuursvormen leek te bieden en door de overtuiging in sommiger ogen, en door de vrees in anderer ogen, dat de huidige wet iedere wijziging van de bestuursstructuur bij voorbaat zou verhinderen of, indien toch ingevoerd, zou ontcrachten. De regering wil, zoals de genoemde nota aangeeft, alle geledingen van de universitaire gemeenschap in het besturen van die gemeenschap betrekken, daarbij in het kader van een grotere autonomie meer overlatend aan deze besturen. De regering wil voorts het besloten karakter van veel bestuurlijke

arbeid opheffen door introductie van een nieuwe stijl met ruime openbaarheid van het bestuurlijk handelen. Zal aldus het aangezicht van de universiteiten en hogescholen een wijziging, die zonder voorbehoud ingrijpend kan worden genoemd, ondergaan, ook het karakter kan veranderen doordat de nieuwe bestuursstructuur ruimere gelegenheid zal bieden tot diepgaande bezinning op de maatschappelijke taken en gevolgen van ons wetenschappelijk onderwijs. Een eerste proeve van een dergelijke bezinning werd binnen de Landbouwhogeschool reeds gegeven door de Commissie Breedspoor en onder de titel 'Concept-rapport Commissie Breedspoor' gepubliceerd in L.H.-berichten van 14 mei 1969. De Kater van de Alma Mater-groep stelde aspecten van hetzelfde vraagstuk diepgaand aan de orde in de opstellen over Ethiek, gebundeld in het april-nummer van Belhamel, het in dit jaar gestarte opinieblad van de Landbouwhogeschool.

Ik noem deze beide activiteiten om te laten uitkomen dat de voorbereiding van de oplossing van klemmende vraagstukken in ons werk niet kan worden uitgesteld tot door herziening van de wettelijke regelingen een nieuw kader voor de oplossing van die vraagstukken is geschapen. Wij verkeren thans duidelijk in een overgangsfase die om bepaalde maatregelen ter voorkoming of opheffing van verstarring vraagt. Dit geldt met name de herziening van het Landbouwhogeschoolstatuut in verhouding tot de onderwijsherziening voorgesteld in de nota van regeringscommissaris Posthumus; dit geldt met name ook de beheersvorm van de afdelingen en de instelling van een voorlopige hogeschoolraad. Ik erken dat het moeilijk is een koers uit te zetten naar de toekomst wanneer kracht en richting van wind en stroom nog onvoldoende bekend zijn; toch kunnen wij, nu veranderingen inzetten, niet op de plaats waar wij zijn voor anker gaan.

Bij het bepalen van de koers voor de naaste toekomst zoeken de bestuursorganen van de hogeschool samenwerking met andere geledingen van de universitaire gemeenschap. Het betrekken van deze geledingen in voor hen nieuwe taken, doet verwachtingen ontstaan, doch, dat is het verstreken jaar wel gebleken, ook onzekerheden. Tot dusver min of meer verborgen gebleven wrijvingsvlakken tussen geledingen treden aan het licht. Op het moment dat men zich gezamenlijk opstelt voor het zoeken van nieuwe vormen wordt een zware wissel getrokken op geloofwaardigheid en oprechtheid van deelnemende groeperingen, terwijl binnen die groeperingen de aan het gesprek deelnemende vertegenwoordigers zich sterk bewust zijn van een achterban die zich in de nieuwe situatie zeer terughoudend en kritisch opstelt. Ondanks wantrouwen dat zichtbaar werd, ondanks grove excessen die zich op wrijvingsvlakken voordeden, overheerst de gedachte dat het onderlinge vertrouwen zal groeien. Bevreemding en vervreemding, opwinding en opgewondenheid zullen wijken wanneer in gezamenlijk en constructief werken onze hogeschool in een aanvaardbaar werkmilieu haar taak in onze samenleving vervult. Nadrukkelijk verdient vermelding dat de

medewerkers van de hogeschool, zowel in de centrale diensten als op de afdelingen, ondanks een veelvuldig beroep tot deelneming aan besprekingen en ondanks de emoties van vele discussies de normale voortgang van het werk wisten te waarborgen. Van velen is daardoor extra tijd en inspanning gevegd.

De situatie die ik schetste, vindt zijn oorsprong in ontwikkelingen binnen onze samenleving die van zo wezenlijke betekenis zijn voor de onderlinge verhoudingen binnen het wetenschappelijk onderwijs dat ik op een enkel aspect iets nader wil ingaan, misschien met, door de geboden beknoptheid, enige overbelichting.

In steeds nadrukkelijker termen wordt streven naar voortdurende vergroting van materiële welvaart door forse ontplooiing van technologische mogelijkheden als te eenzijdig in opzet en in resultaten voor onze samenleving afgewezen. Te simplistisch lijkt het antwoord van een groep jongeren die een plein in New York als oord van verblijf had gekozen, op de vraag naar de voorziening in hun dagelijks bestaan. Het antwoord luidde: 'Food is'.¹ In wezen een verbijsterende uitlating die suggereert dat de middelen om onze meest essentiële materiële behoeften te dekken, ons zo maar in de schoot vallen. Niets lijkt minder waar, doch evenmin kan worden ontkend dat samenleving en individu hun onverpoosd streven naar materiële vooruitgang dienen te temperen om ook hoge prioriteit in te ruimen aan het welzijn in de moderne samenleving. In dit landbouwwetenschappelijk centrum denken wij daarbij aan de instandhouding van essentiële evenwichten in de biosfeer, aan het tegengaan van verontreiniging en de accumulatie van toxische stoffen in het leefmilieu van mens, plant en dier, aan het beheer van de natuurlijke welvaartsbronnen, aan een pluriforme inrichting van woon- en werkgebieden in dichtbevolkte landstreken. Het zijn vooral studerende jongeren die hun grieven fel uiten tegen het uit het jongste verleden stammend en in dat jongste verleden wel ten volle gemotiveerde streven naar materiële welvaart.

De jongeren zijn ook belangrijke woordvoerders in een verzet dat zich in vele maatschappelijke geledingen openbaart, tegen de organisatorische structuren waarin ons welvaartsstreven zich voltrekt. Zij wijzen deze structuren af, omdat deze zich manifesteren in organisatievormen die de persoonlijkheid van het individu beknotten. Onmiskenbaar dienen de huidige overheidsinstellingen, het moderne bedrijfsleven en de hedendaagse universiteiten zich aan in grote, veelal als bureaucratisch ervaren eenheden, die voor de jonge mens het uitzicht op het deelgenoot-zijn in het dragen van verantwoordelijkheid, versluieren. Een tegenstroom komt op en penetreert thans ook in universiteiten en hogescholen met als duidelijk symptoom in Nederland de aangekondigde bestuurshervorming. Sommigen wijzen bestaande

¹ Prof. dr. J. A. Stalpers: 'Protest en de omroep', 1968.

structuren radicaal af; zij zien de structuurwijziging van de universiteiten als breekijzer voor de hervorming van de maatschappij. Velen, toch doordrongen van het onbehagen waarover wij spraken, menen dat de wereld in de laatste halve eeuw wel zoveel lering uit geleden schade en schande heeft weten te trekken, dat evolutie boven revolutie verkozen kan worden.

Wanneer, na deze uitvoerige inleiding, een aanvang wordt gemaakt met de verslaggeving over het verstreken studiejaar, dan moet ik daarbij twee kanttekeningen plaatsen.

De traditie getrouw, aldus vermeldde ik in de aanhef van deze rede, wordt deze bijeenkomst gehouden. Het College van Rector en Assessoren is echter wel van mening dat wanneer nieuwe organisatorische structuren hun inhoud hebben gekregen ook de vorm, waarin die structuren zich presenteren en dus ook de vorm van de huidige plechtigheid, wijziging zal ondergaan.

Voorts hoop ik dat men het mij ten goede zal houden, indien in mijn betoog de wijzigingen, die zich in de structuur van de hogeschool bezig zijn te voltrekken, andere feiten, vooral in de uitgesproken tekst, wat verdringen.

Ik wil dan thans allereerst degenen herdenken die door overlijden aan onze gemeenschap ontvielen.

Na een kortstondige ziekte overleed op 17 oktober 1968 de oud-hoogleraar dr. E. van Slogteren, die zich gedurende zijn lange loopbaan aan de Landbouwhogeschool vooral heeft gewijd aan de leer van de bestrijding van bloembollenziekten.

Op 31 oktober 1968 overleed de oud-buitengewoon hoogleraar dr. J. J. van Loghem, die voor zijn emeritaat aan de hogeschool belast was met het onderwijs in de tropische hygiëne.

De wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Bosbedrijfsregeling ir. J. J. Mooy overleed plotseling op 16 november 1968 op 50-jarige leeftijd. Hij had een groot aandeel in het onderwijs van de afdeling met name op het gebied van de bosbedrijfsregeling.

Na een langdurige ziekte overleed op 28 november 1968 de heer P. van den Born, technicus bij de Afdeling Landbouwplantenteelt.

De student H. F. Jüngst kwam op 27 december 1968 door een noodlottig verkeersongeval om het leven. Kort voordien had hij de vakken van zijn ingenieursexamen voltooid. Het posthuum toegekende ingenieursdiploma is aan zijn ouders uitgereikt.

De student J. B. de Vrieze, in juni 1969 geslaagd voor het propaedeutisch examen, werd slachtoffer van een verkeersongeluk. Hij overleed op 30 augustus 1969.

De student B. Hamersma, die in maart 1969 slaagde voor het kandidaats-A-gedeelte in de richting waterzuivering, kwam bij een verkeersongeval op 31 augustus 1969 om het leven.

De hogeschoolgemeenschap gedenkt hen allen.

In de samenstelling van het Bestuur zijn in het achter ons liggende studiejaar belangrijke mutaties opgetreden.

Aan mr. M. de Niet, die wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd Wageningen als burgemeester heeft verlaten, werd op zijn verzoek met ingang van 1 april 1969 ontslag verleend als lid van het Bestuur van de Landbouwhogeschool. Hij vervulde zijn taak als bestuurslid reeds sedert 1950. Zijn opvolger drs. Th. J. Westerhout werd met ingang van 1 mei 1969 in zijn plaats tot lid van het Bestuur benoemd.

Mr. C. L. Karsemeijer trad met ingang van 1 september 1969 bij het bereiken van de leeftijdsgrens af als lid van het Bestuur.

Ook in het onderwijs kwamen in het studiejaar 1968-1969 een aantal belangrijke mutaties voor.

Wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd nam ir. G. G. Bolhuis op 1 oktober 1968 als lector in de tropische landbouwplantenteelt afscheid van de Landbouwhogeschool. In verband hiermede zullen colleges over bijzondere onderwerpen in de tropische plantenteelt voorshands door dr. ir. J. Ruinard, directeur van het Celos te Paramaribo en door dr. ir. M. Flach, wetenschappelijk hoofdmedewerker van de Afdeling Tropische Landbouwplantenteelt worden verzorgd.

Aan dr. A. J. P. Oort, sinds 1949 hoogleraar in de fytopathologie, werd op zijn verzoek met ingang van 1 januari 1969 eervol ontslag verleend. Tot zijn opvolger werd benoemd dr. ir. J. Dekker, voorheen wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Fytopathologie.

Dr. ir. G. Hamming bijzonder hoogleraar in de christelijke maatschappijleer vanwege de Stichting Bijzondere Leerstoelen voor Christelijke Maatschappijleer te Wageningen, legde in januari 1969 dit ambt neer. De leerstoel werd niet gecontinueerd.

Dr. G. B. R. de Graaff bereikte de pensioengerechtigde leeftijd en verliet de Landbouwhogeschool op 1 januari 1969. Hij was sinds 1945 als wetenschappelijk hoofdmedewerker bij het laboratorium voor organische chemie werkzaam.

De wetenschappelijk hoofdmedewerker van de Afdeling Sociologie en Sociografie, dr. E. Abma, die veel voorbereidend werk verrichtte voor de totstandkoming van het Bureau Onderzoek van Onderwijs van de Landbouwhogeschool, werd op 6 februari 1969 benoemd tot lector in de sociologische analyse aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Met ingang van 1 augustus 1969 werd op zijn verzoek aan dr. ir. J. F. Kools als gewoon hoogleraar in de bosexploitatie, boshuishoudkunde en tropische bosgeschiedenis ontslag verleend. De wetenschappelijke medewerkers ir. N. A. den Hartog en ir. J. A. Lasschuit dragen, nu nog niet in de opvolging is voorzien, zorg voor het onderwijs zoals ook reeds in belangrijke mate door hen werd gedaan tijdens de ziekte van prof. Kools.

De hoogleraar in de landmeetkunde, A. Kruidhof, bereikte op 31 augustus 1968 de leeftijdsgrens. In zijn opvolging kon nog niet worden voorzien; prof. Kruidhof is bereid gevonden zijn colleges nog enige tijd voort te zetten.

Aan dr. R. Prakken werd met ingang van 1 september 1969 op zijn verzoek bij het bereiken van de leeftijdsgrens ontslag verleend als gewoon hoogleraar in de erfelijkheidsleer. De lector in de erfelijkheidsleer, dr. ir. J. H. van der Veen, werd tot zijn opvolger benoemd.

Aan dr. ir. S. J. Wellensiek werd met ingang van 1 september 1969 eveneens op zijn verzoek ontslag verleend als gewoon hoogleraar in de tuinbouwplantenteelt. Hij wordt opgevolgd door dr. ir. J. F. Bierhuizen, die als wetenschappelijk hoofdmedewerker verbonden was aan het Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding, en met ingang van 1 september tot hoogleraar werd benoemd.

Bij het beëindigen van hun ambt aan de hogeschool is er, vooral bij degenen die langdurig hier werkzaam waren, vrijwel altijd gelegenheid geweest hun grote, vaak zeer bijzondere verdiensten voor de wetenschap en voor de hogeschool in het licht te stellen. Dankbaar gestemd, van respect vervuld jegens de aftredende, stroomden velen toe om van die dank en dat respect blijk te geven. Opgemerkt zij, dat voor degenen die op 1 september hun taak beëindigden, op één uitzondering na, nog een afscheidsbijeenkomst zal volgen.

Naast deze mutaties op onderwijskundig gebied dien ik nog de volgende veranderingen te noemen:

Ir. J. Crucq, medewerker van de Afdeling Landbouwtechniek, legde in september 1968 het adjunct-secretariaat van de Commissie Wijziging Landbouwhogeschoolstatuut neer, wegens het aanvaarden van een functie elders.

Ds. B. Dufour, reeds vele jaren als studentenpastor aan de Landbouwhogeschool werkzaam, nam op 1 november 1968 afscheid uit zijn functie. Ds. J. Gulmans werd in zijn plaats als studentenpastor benoemd.

Een aantal benoemingen verdient nog vermelding.

Dr. ir. J. Bennema, verbonden aan het Internationaal Opleidingscentrum voor Luchtkartering te Delft, werd met ingang van 1 november 1968 benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de luchtfoto-interpretatie voor de bodemkunde.

Tot hoogleraar in de marktkunde en het marktonderzoek werd met ingang van 1 januari 1969 benoemd dr. ir. M. T. G. Meulenberg, die sinds 1965 als lector in dit vakgebied aan de hogeschool verbonden was.

Dr. ir. J. Schenk, lector in de natuurkunde aan de Technische Hogeschool te Delft, werd met ingang van 1 maart 1969 benoemd tot gewoon hoogleraar in de natuurkunde en de weerkunde aan de Land-

bouwhogeschool, waarmede voorzien werd in de vacature van wijlen prof. dr. W. R. van Wijk.

Met ingang van 1 juni 1969 werd de buitengewoon hoogleraar dr. C. den Hartog benoemd tot gewoon hoogleraar in de leer van de voeding en de voedselbereiding.

De buitengewoon ordinarius in de waterzuivering, dr. P. G. Fohr, werd benoemd tot gewoon hoogleraar in dat vakgebied.

Wij verheugden ons over een aantal in het verstreken jaar toegekende onderscheidingen.

Koninklijke onderscheidingen ontvingen de hoogleraren dr. A. J. P. Oort en dr. R. Prakken; beide werden benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Buitenlandse onderscheidingen werden toegekend aan prof. dr. ir. G. H. Bolt, benoemd tot Fellow of the American Society of Agronomy, aan dr. ir. R. A. H. Legro, benoemd tot Honorary Vice-President of the Delphinium Society en aan mevrouw prof. C. W. Visser, die door de Franse regering benoemd werd tot Chevalier de l'ordre de la Mérite Agricole. Aan de wetenschappelijk medewerker dr. ir. B. Galjart werd op de dies natalis van de hogeschool de prijs van het Landbouwhogeschoolfonds voor een uitstekende publikatie op sociaal-wetenschappelijk gebied toegekend. De heer W. Norde, student in de richting levensmiddelentechnologie, ontving de twaalfde Unilever-Chemieprijs. Het Auslandsstipendium van de Justus-von-Liebig prijs werd toegekend aan ir. J. F. Olieman en ir. J. H. M. Metz, beiden tot voor kort studerende in de studierichting veeteelt. Tenslotte zij in dit verband vermeld dat de Landbouwhogeschool wegens bijzondere verdiensten op het gebied van de voedselvoorziening door de Nederlandse Vereniging van Meelfabrikanten de zilveren broodmand voor het jaar 1968 werd toegekend.

Bij de herdenking van de 51ste dies natalis van onze hogeschool werd de diesrede uitgesproken door de secretaris van de Senaat, prof. C. W. Visser; het onderwerp van haar rede was: 'Werk dat geen naam heeft'.

In het vorig academisch jaar, 1967-1968, zijn bij wijze van proef Studium Generale-voordrachten gehouden, die in het bijzonder werden bestemd voor de eerstejaarsstudenten. De Commissie van het Studium Generale heeft deze nieuwe opzet in 1968-1969 aangehouden en is van plan dit ook in de komende jaren te doen. Als vervolg op het eerstejaarsprogramma deed de commissie enige vaste cyclussen opnemen in het ouderejaarsprogramma.

Vermeld zij dat het Studium Generale thans een vaste plaats in het collegerooster heeft gekregen. De opkomst van toehoorders, hoe zeer ook uiteenlopend in omvang en samenstelling, acht de commissie bevredigend en voldoende aanleiding tot het voortgaan op de ingeslagen weg.

De belangstelling voor de universitaire leergangen van het NUFFIC over de problematiek van ontwikkelingslanden blijft groeien. De leergang die van oktober tot maart 1969 in Wageningen plaatsvond telde 235 deelnemers, overwegend studenten uit Wageningen en nabij gelegen universiteitssteden.

Op 8 en 9 november 1968 organiseerde Agromisa een conferentie met als thema 'Land-reform'. Voorafgaande aan de conferentie werden ter introductie voor de Wageningse toehoorders lezingen gehouden over aspecten van het conferentie-onderwerp.

Op 30 november en 1 december 1968 vond de zogenaamde Keyenberg-conferentie plaats, georganiseerd door de WASTRA. Tijdens deze conferentie werd vooral aandacht besteed aan de ethiek van de wetenschapsbeoefening en aan stellingen over voorlichting en introductie.

In het afgelopen jaar werd door het Instituut voor Voorlichtingskunde en Communicatie te Rotterdam aan de Landbouwhogeschool bij wijze van proefneming een cursus verzorgd in spreekvaardigheid en in het leiden van vergaderingen. Dit onderwijs bleek aan de gestelde verwachtingen te voldoen, zodat besloten werd de cursus in het komende studie jaar weer te doen plaatsvinden.

Het Instituut voor Ontwikkeling van Communicatieve Vaardigheden te Leiden verzorgde een tweetal cursussen in leesvaardigheid voor de studenten. Het bleek dat ook dit onderwijs positief werd gewaardeerd. Besloten is het onderwijs in leesvaardigheid het komende studiejaar voort te zetten.

In de sector van het tropisch-landbouwwetenschappelijk onderwijs valt allereerst de aandacht op het bezoek dat in maart 1969 de vaste commissie voor ontwikkelingssamenwerking uit de Tweede Kamer van de Staten Generaal aan Wageningen bracht. De commissie werd ontvangen en voorgelicht door bestuurderen en medewerkers van de Landbouwhogeschool, het Internationaal Agrarisch Centrum en enige instituten voor landbouwkundig onderzoek. Het bezoek mondde uit in een intensieve discussie over de mogelijkheid de bijdrage van de universiteiten en hogescholen aan het werk voor de ontwikkelingslanden te verhogen.

Voorts verdient vermelding dat, terwijl de werkzaamheden van het Celos in Paramaribo een vaste plaats in ons wetenschappelijk onderzoek en onderwijs verwierven, nieuwe activiteiten werden voorbereid, te weten een interdisciplinair project op het gebied van de ontwikkelingswetenschap in Serawak (Maleisië). Dit project, waaraan de Senaatscommissie voor de Tropen in het verstreken studiejaar veel aandacht besteedde, is nu in handen gesteld van een groep samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende afdelingen. Dr. ir. D. B. W. M. van Dusseldorp had als voorzitter van de werkgroep van wetenschappelijke medewerkers, die dit project zullen uitvoeren, een groot aandeel in de voorbereiding in Wageningen. Samen met dr. ir. M.

Flach voerde hij het voorbereidend overleg met de overheidsdiensten in Maleisië.

De in omvang toenemende activiteiten van de hogeschool eisen voorzieningen van velerlei aard.

Het nieuwe bedrijfsgebouw voor de Afdeling Plantenveredeling werd in gebruik genomen. De Afdeling Wiskunde, in de gedachten van al onze afgestudeerden, sinds jaar en dag verbonden met een van de oudste, semi-permanente gebouwen van Duivendaal, kon verhuizen naar een fraai nieuw gebouw op De Dreijen. Inmiddels kon in dit gebouw het nieuwe rekencentrum in gebruik worden genomen.

In afwachting van de verwezenlijking van grote nieuwbouwprojecten is door het treffen van noodvoorzieningen en inwendige verbouwingen in een aantal noodzakelijke behoeften aan verbetering en uitbreiding van accommodatie voorzien.

De sterflat aan het Asserpark, ruimte biedend aan 384 studenten, kwam in januari van dit jaar gereed. Verwacht wordt dat de tweede sterflat aan de Prof. van Uvenweg, tegen het einde van dit jaar in gebruik kan worden genomen. Met de voorbereiding van een derde sterflat, te situeren in het Tarthorstplan, is inmiddels reeds een begin gemaakt.

Aan sportactiviteiten van velerlei aard werd in het afgelopen studiejaar door in totaal 40% van het aantal ingeschreven studenten deelgenomen. Een centrale accommodatie voor de studentensport blijft als urgentie hoog genoteerd.

Het eerste en het tweede elftal van de studentenvoetbalvereniging G.V.C. werden kampioen in hun afdeling.

Onder de overige gebeurtenissen treden naar voren de uitvoering die de Ontwikkelings- en Ontspanningsvereniging van de Landbouwhogeschool voor personeel en studenten aan de vooravond van de dies natalis van de hogeschool verzorgde met toneel van de groep 'Op de planken' en cabaret van de groep Klaas de Vries.

In september 1968 vierde het Wageningsch Studenten Corps met verve - en onder uitbundige deelname door oud-leden - haar 18de lustrum, onder het motto Gijsdrift '68. Dit lustrum werd luister bijgezet met talloze activiteiten uiteenlopend van een parafrase op de Gijsbrecht van Aemstel tot een symposium over de chemie in het veranderende leefklimaat.

Onderwerpen waaraan vervolgens meer uitvoerige aandacht zal worden gegeven zijn de expansie van het landbouwwetenschappelijk onderwijs, de statuutsherziening en de wijziging van de structuur van de hogeschool.

Het landbouwwetenschappelijk onderwijs toont aspecten van groei

zowel in de breedte als in de diepte. In vele opzichten kan, het is verheugend dit vast te stellen, van gezonde groei worden gesproken.

Doordat de landbouwwetenschappen meer en meer uit een fase van beschrijving en vergelijking geraken in een fase van theoretische analyse en systematisch experiment, worden aan de kennis van basiswetenschappen en van wetenschappelijke methoden steeds hogere eisen gesteld. Deze ontwikkeling doet in verschillende sectoren van ons onderwijs de wens naar voren komen de studieprogramma's bij te stellen. Met de statuutsherziening hopen wij te komen tot een zo flexibele opzet van de ingenieurs- en ook van de kandidaatsstudie dat door ruime keuzemogelijkheden nieuwe ontwikkelingen op eenvoudige wijze in de programmering van de studie kunnen worden opgevangen. In de huidige situatie beschikken wij voor de kandidaatsstudie reeds enige jaren in het Landbouwhogeschoolstatuut over het bekende artikel 4a, dat ruiling van maximaal twee vakken uit de per richting in het statuut uitputtend opgesomde vakken mogelijk maakt. Voor enkele studierichtingen zijn de opvattingen over de inrichting van de studie sedert de uit 1956 daterende programmering van die richtingen zo ingrijpend gewijzigd dat artikel 4a te weinig soelaas biedt. Een acute noodsituatie is ontstaan voor de richtingen zuivelbereiding, waterzuivering en tuinen landschapsarchitectuur. Een voorstel is in dit verband aanhangig gemaakt om artikel 4a te verruimen, daarbij reeds lettend op één der belangrijkste doelstellingen van de voorgenomen statuutsherziening. Binnenkort hopen wij over de mogelijkheden van een verruimd artikel 4a te kunnen beschikken. De dan in te voeren wijzigingen zullen versterking van de basiswetenschappen in de kandidaatsstudie inhouden.

De landbouwwetenschappen ondergaan niet alleen door de verdieping van de wetenschappelijke mogelijkheden een ontwikkeling, ook maatschappelijke veranderingen veroorzaken wijziging en vooral ook uitbreiding van die landbouwwetenschappen. Dit manifesteert zich aan een instelling voor wetenschappelijk onderwijs allereerst door het tot stand komen van nieuwe studierichtingen, meestal op grond van een wisselwerking tussen in de samenleving gebleken behoeften aan deskundigen en de mogelijkheden die de faculteit der landbouwwetenschappen biedt tot groepering van vakken tot nieuwe specialistische opleidingen. De gestadige groei van het aantal studenten vormt op zichzelf een katalysator in deze ontwikkeling.

In dit verband noem ik allereerst de instelling van de nieuwe studierichting voeding, die aan het begin van het studiejaar 1969-1970, bij wijze van spreken, haar poorten opent. Afgaande op de belangstelling die voor deze richting tijdens voorlichtingsdagen bij aankomende studenten en bij eerstejaarsstudenten bleek, zullen de poorten voor de toeloop van studenten naar deze nieuwe richting vrij wijd moeten worden opengezet. Voorstellen voor twee andere studierichtingen zijn inmiddels afgerond, te weten voor een richting moleculaire wetenschappen en voor een richting milieuhygiëne. Eerstgenoemde beoogt

een opleiding te bieden voor diegenen die een relatief zwaar pakket basiswetenschappen, vooral uit de chemie en de biologie, wensen te combineren met gebieden van toegepast wetenschappelijke aard, die voor de Landbouwhogeschool kenmerkend zijn.

De studierichting milieuhygiëne zal vooral op de directe maatregelen tegen verontreiniging van water, bodem en lucht gericht zijn. Bij de behandeling in tweede instantie door de faculteit van de voorstellen voor deze studierichting, agendapunt van de eerste openbare faculteitsvergadering, bleek duidelijk dat ook sterk behoefte wordt gevoeld aan een richting milieukunde, waarin de geïntegreerde studie van de biologische en chemische processen die het milieu kunnen verstoren, centraal wordt gesteld.

Over de wenselijkheid van een studierichting visserij en visteelt, sprak de faculteit zich positief uit. De mogelijkheid deze richting te effectueren met de vereiste bijzondere en omvangrijke voorzieningen op het gebied van laboratoria en uitrusting voor onderzoek 'te velde', is afhankelijk gesteld van de resultaten van een daarvoor inmiddels geëntameerd onderzoek.

De faculteit der landbouwwetenschappen zal in de naaste toekomst een standpunt moeten bepalen ten aanzien van de toenemende vraag naar onderzoekers en ingenieurs op het zich allengs duidelijker aftekenende wetenschapsgebied van het behoud van evenwichten in en voorkoming van onaanvaardbare verstoringen van het milieu waarin mens, plant en dier leven. Op het leefmilieu gerichte opleidingen zullen zowel de studie van de grondslagen als de kennis van de te nemen maatregelen en het te voeren beleid moeten inhouden. In menig opzicht zal een multidisciplinaire aanpak van studie en opleiding vereist zijn, een aanpak waartoe de pluriforme faculteit der landbouwwetenschappen belangrijke aanzetten inhoudt.

Ik breng hier in herinnering recente diesredes gehouden in Leiden¹ en in Utrecht², waarin het vraagstuk van schadelijke milieuverstoringen in sterk verstedelijkte gebieden, waartoe ook Nederland gerekend moet worden, op indringende wijze en met klem is gesteld. De in deze toespraken door biologen geuite hartekreten kwamen niet alleen voort uit vrees voor een benauwende toeneming van de verontreiniging van bodem, lucht en water in onze contreien en elders, doch ook uit beduchtheid voor het verloren gaan van belangrijke natuur- en recreatie-terreinen als gevolg van te intensief gebruik. Hartekreten als deze om beteugeling van schadelijke verstoringen van het milieu vinden in de Wageningse sfeer weerklank. De Wageninger beoefent van oudsher de wetenschappen van fundamentele en toegepaste aard die hem in staat stellen natuurlijk gebeuren in de hand te houden, te beheersen en in

¹ Prof. dr. D. J. Kuenen: 'Mens en Milieu', 1965.

² Prof. dr. J. Lanjouw: 'Waar gaan wij heen?', 1969.

een bepaalde richting te dwingen. Hij manipuleert, men vergeve mij dit tegenwoordig wat besmette woord, biologische, bodemkundige en klimatologische factoren in de plantenteelt en in de veeteelt en voorts in vakgebieden als plantenveredeling en plantenziektenkunde. Het rangschikken van elementen bodem, gewas en water en van voedingsstoffen en regulatoren is een hem vertrouwd domein. Tot dusver is zijn activiteit overwegend en bijna bij uitsluiting gericht op de produktie van gewas en dier, doch onder beoefening van dezelfde wetenschapsgebieden kan hij deze evenzeer richten op andere doelstellingen binnen het kader van het beheren van de natuur in de ruimste zin van het woord. Reeds zijn afgestudeerden van onze hogeschool, die zich nader op deze materie hebben georiënteerd, in dit kader werkzaam; in de studierichting waterzuivering worden rechtstreeks deskundigen voor een omgrensd aspect van de hier aangeroerde problematiek opgeleid. Door het aanvaarden van dergelijke taken zal de Landbouwhogeschool – en ik gebruik al enigszins versleten begrippen – buiten het uitsluitende domein van het welvaartsstreven treden en in haar werk belangrijke welzijnsdoeleinden incorporeren. De instrumenten daarvoor zijn in onze faculteit beschikbaar; groepering – bijeen brengen – van die instrumenten in nieuwe studierichtingen zal een ongemeen boeiend en belangrijk arbeidsveld voor hogeschool en afgestudeerden openen.

Het zou onjuist zijn bij de optimale inrichting van het leefmilieu uitsluitend aan de biosfeer te denken. Ook bij de inrichting van gebieden ten plattelande, in het verleden door de landbouwkundig ingenieurs vooral gericht op zodanige verkaveling, ontsluiting, bodemgesteldheid en waterbeheersing, dat de grootst mogelijke landbouwkundige baten ten opzichte van de inrichtingskosten werden verkregen, treden verschuivingen in doelstellingen en prioriteiten op. Het primaat van de onversneden landbouwproduktie wordt aangetast; men herinnere zich ook de rede van dr. Mansholt in de Aula op 9 mei 1969¹, bestemming van gronden voor verpozing en openluchtrecreatie, voor natuurwetenschappelijke en landschappelijke aspecten komen als doelstelling op de voorgrond.

Nieuwe doelstellingen van het bodemgebruik geven nu reeds impulsen aan ons wetenschappelijk werk in de planologie en de landinrichting, in de sociologie en de psychologie. Bundeling van deze nieuwe wetenschappelijke activiteiten in studierichtingen, nieuwe dan wel varianten van bestaande, zal wederom belangrijke en boeiende werkterreinen voor hogeschool en afgestudeerden openen.

Hooggestemde verwachtingen omtrent dit type activiteiten nopen ook de keerzijde van de hier in al hun aantrekkelijkheid aangeduide

¹ Dr. S. L. Mansholt: 'Landbouwstructuurbeleid in de E.E.G.' Landbouwkundig tijdschrift 81, 1969, 208–213.

ontwikkelingsmogelijkheden in beschouwing te nemen. Een keerzijde wordt gevormd door de eis van sterk multidisciplinaire opzet van dergelijke nieuwe studierichtingen. Het is moeilijk het juiste evenwicht te vinden tussen een qua studieduur aanvaardbaar programma en een voldoende omvang en diepgang van de relevant te achten vakken.

Het dimensioneren van dit type studierichtingen biedt problemen; reeds heeft de faculteit ten aanzien van de nieuwe studierichting milieuhygiëne een doelbewuste keuze uit verschillende mogelijkheden moeten maken. In de toekomst zal een systematische studie van deze problematiek, waarvoor bij de aanhangige statuutsherziening praktische oplossingen worden gezocht, aangevat dienen te worden.

Een ander probleem ligt in de lange tijd die verloopt tussen het initiatief voor de instelling van een nieuwe studierichting en het moment waarop de eerste studenten zich voor deze richting kunnen inschrijven. Voorstudies in commissies en werkgroepen, de behandeling door faculteit en bestuur, de toetsing in interuniversitaire organen en de beslissing van de minister, alsmede het vinden van ruimte voor de benodigde personele en materiële voorzieningen, vergen veel tijd.

Bij de toch vlot van de grond gekomen studierichting voeding ligt ruim twee jaren tussen initiatief en instelling. Inmiddels spitsen zich dan reeds studenten op de aangekondigde nieuwe mogelijkheden; de vraag uit de samenleving naar het nieuwe type deskundige wordt klemmender. Tot dusver is het gelukt door toepassing van artikel 4a en door de keuze van de ingenieursvakken deze problemen enigszins op te vangen, doch dit was alleen mogelijk indien de hoofdvakken van de nieuw in te stellen studierichting reeds in het palet van wetenschapsgebieden van de hogeschool aanwezig zijn.

De hier geschetste factoren, mede in verband gebracht met de behoefte aan een tijdige en doeltreffende planning van de toekomstige ruimtelijke voorzieningen van de hogeschool hebben geleid tot de instelling van bestuurswege van een commissie voor ruimtelijke planning. Deze commissie is gesplitst in een groep, die zich vooral richt op de planologie van de ruimtelijke voorzieningen, en een groep, die de studie van de ontwikkeling op middellange termijn van onderwijs en onderzoek tot taak heeft gekregen. Laatstgenoemde groep wil zo spoedig mogelijk een overzicht samenstellen van de mogelijkheden om in de faculteit der landbouwwetenschappen over een langer tijdsbestek dan de naaste toekomst nieuwe studierichtingen in te stellen. Een dergelijk overzicht hoopt de groep in begin 1970 gereed te hebben; het zal dan in en buiten de hogeschoolgemeenschap ter discussie worden gesteld.

In dit verband verdient vermelding dat steeds meer getracht wordt de vinger op de pols te houden ten aanzien van de feitelijke ontwikkelingen in de plaatsing van onze afgestudeerden. Ir. P. W. Bakker Arkema belastte zich met een studie over het carrière-verloop van landbouwkundig ingenieurs ten behoeve van het Nederlands Instituut van

Landbouwkundig Ingenieurs en van de Landbouwhogeschool. Beide instanties konden dit onderzoek entameren dank zij een belangrijke subsidie van het Landbouwhogeschoolfonds. Het Bestuur van het Internationaal Agrarisch Centrum stelde een commissie in, onder voorzitterschap van prof. ir. W. F. Eijsvoogel, die tot taak heeft onderzoek te doen, naar de problemen in het functie-verloop van afgestudeerden, die na de voltooiing van hun studie de functie van assistent-deskundige in de ontwikkelingshulp aanvaardden.

Voor nadere staving van de groei van het landbouwwetenschappelijk onderwijs nog enige getallen. In het verstreken studiejaar steeg het aantal voor volledig onderwijs ingeschreven studenten van 2314 tot 2466; het aantal afgestudeerden bedroeg 143. Het doctoraat aan onze hogeschool verwierven 16 landbouwkundig ingenieurs, 2 doctorandi van andere Nederlandse universiteiten en 4 tot de promotie toegelaten buitenlanders. Het wetenschappelijk corps kwam van 399 op 444 leden, het niet-wetenschappelijk personeel nam in omvang toe van 827 tot 856. Een zestal nieuwe wetenschapsgebieden zijn in voorbereiding of zijn reeds ingesteld, zoals de moderne luchtopnametechnieken voor karteringswerkzaamheden, de luchtfoto-interpretatie voor de bodemkunde, de landhuishoudkunde van de tropen en de subtropen, in het bijzonder de projektkunde, en de vegetatiekunde c.q. oecologie.

Nieuwe stafafdelingen weerspiegelen ook de groei die wij ondergaan of, laten wij neutraler zeggen, constateren. Ingesteld werd het Bureau voor Onderzoek van Onderwijs aan de Landbouwhogeschool; wij verwelkomen dr. Q. L. Th. van der Meer als hoofd van dit bureau.

De expansie confronteert ook de senaat optredende als faculteit der landbouwwetenschappen met problemen van grootte. In dit opzicht, maar ook alleen in dit opzicht, is van een grote hardnekkigheid sprake. Ongewijzigd blijft een werkwijze, die vanzelfsprekend was toen slechts veertig uitnodigingen voor een vergadering werden verzonden, doch die organisatie-deskundigen, en ook niet-deskundigen, met een mengsel van be- en verwondering zal vervullen bij de mededeling, dat thans ruim 110 uitnodigingen de deur uitgaan bij het bijeenroepen van een faculteitsvergadering. Voorshands wil men hierin volharden, misschien toch wel uit doelmatigheidsoverwegingen, doch dan niet uit het oogpunt van optimale vergadertechniek, doch wegens de voordelen inherent aan een groot geheel van verscheidene wetenschapsgebieden in het belang van een zo goed mogelijke inrichting van het landbouwwetenschappelijk onderwijs.

In mijn vorige septemberrede vermeldde ik reeds dat de hoofdlijnen van een statuutsherziening tegen het einde van het studiejaar 1967-1968 door de senaat werden aanvaard. Daarmede leek de verdere afwikkeling van de statuutsherziening gewaarborgd. In het begin van het studiejaar 1968-1969 ontstond evenwel een enigermate gecompliceer-

de situatie. Terwijl het College van Rector en Assessoren en de Senaatscommissie Wijziging Landbouwhogeschoolstatuut een procedure uitwerkten voor de voltooiing van de statuutsherziening, openbaarden zich onomwonden opvattingen en wensen over inspraak en medezeggenschap van verschillende geledingen; voorts verscheen op dat moment de reeds lang verbeide nota van regeringscommissaris Posthumus.

Deze nota bleek niet, zoals verwacht werd, een voorstel voor een onderwijsherziening op korte termijn in te houden. Zij werd gepresenteerd als een discussienota, waarop eerst in een later stadium feitelijke voorstellen zullen volgen. Ten aanzien van de statuutsherziening voor de Landbouwhogeschool ontstond door deze ontwikkelingen in de herfst van 1968 een impasse. Uiteindelijk werden voor het einde van het kalenderjaar door alle betrokkenen een aantal knopen doorgehakt en werd een werkwijze ontworpen die in de tweede helft van het academisch jaar, dank zij grote inspanning van zeer velen, de statuutsherziening veel nader heeft gebracht. Besloten werd de herziening door te voeren ook al zouden bij verdere uitwerking op landelijk niveau van de nota-Posthumus, eerlang nieuwe wijzigingen nodig zijn.

De reeds voorziene flexibele opzet van het nieuwe studieprogramma en vooral de vastlegging in flexibele bepalingen van een nieuw statuut zullen in staat stellen wijzigingen, die uit een landelijke onderwijshervorming voortvloeien, met een redelijk eenvoudige en weinig tijdrovende procedure in het studieprogramma van de Landbouwhogeschool te incorporeren.

Van principiële aard was verder dat bij de statuutsherziening een bemoedigende proeve van samenwerking binnen het wetenschappelijk corps en tussen wetenschappelijk corps en studenten en voorts van deze groepen met afgestudeerden wordt geleverd. Docentcommissies, studentcommissies en afgestudeerdencommissies zijn voor de onderscheidene studierichtingen ingesteld en werken met groot animo aan de uitwerking van de studieherziening.

De grote lijnen worden nu opgevuld met de details. Veel coördinatie zal nog nodig zijn, vooral voor vakken die in de kandidaatsstudie van meerdere studierichtingen zijn opgenomen met vanuit die richtingen uiteenlopende wensen ten aanzien van de aard en omvang van de te presenteren stof. Allen blijven wij benieuwd welke oplossingen voor de splitsing van de propaedeutische studie als wenselijk en uitvoerbaar naar voren zullen komen uit het veelzijdige overleg, dat door de onderleiding van prof. dr. ir. G. H. Bolt ingestelde Werkgroep Wijziging Statuut wordt gevoerd.

De statuutsherziening vergt veel aandacht en ook veel tijd. Hierdoor is in Wageningen nog geen voortgang gemaakt met een alle aspecten rakende bestudering van de discussienota-Posthumus. Evenzeer valt te betreuren dat nog geen uitwerking kon worden gegeven aan gedachten over een meer systematische begeleiding van de studie van de

student in de kandidaatsstudie en in de ingenieursstudie, en met het opzetten van organisatorische structuren per studierichting die een blijvende coördinatie van de vakken binnen die richting kan bevorderen en die ook een voortdurende bezinning op de keuzepatronen voor de flexibele gedeelten van de studie moet waarborgen. Deze urgente aspecten van de inrichting van het onderwijs zullen, naar de tijd gerekend, in het verlengde van de statuutsherziening aan de orde moeten komen, onder erkenning dat er door de dagelijkse taken in onderwijs en in onderzoek, nu eenmaal een grens gesteld is aan de belasting met organisatorische werkzaamheden van alle betrokkenen.

Structuurveranderingen worden voor onze instellingen van wetenschappelijk onderwijs van binnen uit en van buiten af aan de orde gesteld. Krachtig voortgestuwd door de drang naar participatie en democratisering, bevindt de organisatie van het wetenschappelijk onderwijs zich reeds midden in het proces van hervorming. Hartstochtelijk worden hierbij doelstellingen beleden: de doelstelling van directe en volledige medezeggenschap van allen over alles, de doelstellingen evenzeer van de vrijheid van onderwijs en onderzoek en van de waarborging van het niveau van het wetenschappelijk onderwijs. Stemmen die pleiten voor eenvoud van de bestuursinrichting klinken in dit veld van bijna ideologische opvattingen slechts zwak door.

Eén strijdpunt, dat in de huidige situatie al weinig opzien meer baart, gaat aan Wageningen voorbij: de opheffing van de strakke scheiding van bestuurstaken van curatoren en van senaat. Op dit punt was aan de Landbouwhogeschool reeds meer dan tien jaren geleden een belangrijk stuk integratie tot stand gekomen.

De senaat onderging in het verstreken studiejaar in drie fasen een metamorfose. In de eerste fase aanvaardde dit lichaam, aan het begin van het studiejaar, zijn taak als faculteit der landbouwwetenschappen. In de faculteit nemen ook alle lectoren aan de besprekingen deel. Deze wijziging was reeds in het vorige studiejaar voorbereid. In de tweede fase trad een vertegenwoordiging uit het Academisch Convent tot de faculteit toe; uitvloeisel en onderdeel van een pakket van voorstellen van de commissie tot uitwerking van artikel 62 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs. In de derde fase voltrok zich het openstellen van faculteitsvergaderingen voor bijwoning door belangstellenden. Een faculteitscommissie onder voorzitterschap van prof. dr. J. de Wilde volbracht de ondankbare taak op stel en sprong ter zake van de openbaarheid, na sterke aandrang van studenten, opinies te verzamelen en alternatieven uit te werken.

Ondanks deze drievoudige wijziging, blijven aan de huidige structuur van de faculteit onvolkomenheden kleven. Onbevredigend is in veler ogen dat op grond van wettelijke bepalingen het stemrecht is voorbehouden aan de senaatsleden in de faculteit. In de tweede plaats

herhaal ik de reeds eerder genoemde bezwaren tegen de grote omvang van de faculteit. Het is wellicht mogelijk nog andere tekortkomingen op te sommen, doch ik stel daartegenover de overtuiging dat de nieuwe structuren, die zich nu aankondigen, een opheffing van deze tekortkomingen direct of indirect zullen bevorderen.

In het verstreken studiejaar werd op faculteitsniveau als overlegorgaan met de studenten de Studieraad ingesteld; een lichaam van tien personen, paritair uit docenten en studenten samengesteld. In de eerste vergaderingen vormden discussies over organisatorische problemen, met name over de participatie van de studenten in de statuutsherziening, de hoofdschotel. In volgende vergaderingen kwamen onderwijs- en examenregelingen aan de orde, waaruit voorstellen aan de faculteit voortvloeiden. Het werk van de studieraad kwam nog onvoldoende tot zijn recht. De omvang van deze raad, de bevoegdheden en de opstelling ten opzichte van de faculteit dienen in het komende studiejaar opnieuw onder ogen te worden gezien.

Op het niveau van de studierichtingen zijn nieuwe lichamen ontstaan: docentencommissies, studentencommissies en afgestudeerdencommissies. Ingesteld naar aanleiding van en ten behoeve van de statuutsherziening, zullen op zijn minst de docenten- en studentencommissies, doch dan op enigerlei wijze geïntegreerd tot onderwijscommissies, ook na de voorbereiding van de statuutsherziening worden gecontinueerd.

Veel is vergaderd over de bestuurlijke organisatie van de hogeschool, in commissies en in openbare bijeenkomsten. Wegens de bereikte resultaten springt hierbij het meest in het oog het werk van de commissie die onder voorzitterschap van prof. mr. J. M. Polak de uitwerking van artikel 62 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs aan het einde van het vorig studiejaar ter hand nam. De voorstellen van de commissie, in sterke mate geïnspireerd op voorbereidend werk van de wetenschappelijke staf, zijn na opeenvolgende behandeling in senaat en in bestuur op alle essentiële punten aanvaard. Als gevolg hiervan zijn de stafvergaderingen op de afdelingen geïstitutionaliseerd en is een academisch convent ingesteld waartoe alle wetenschappelijke medewerkers van de hogeschool op grond van hun aanstelling bij de hogeschool behoren.

De plechtige installatie van het Academisch Convent door de voorzitter van het Bestuur van de Landbouwhogeschool vond op 5 juni 1969 in de Aula plaats. De installatierede werd beantwoord door de voorzitter van het Conventsbestuur, dr. ir. P. Walstra. Voorts zijn in de ontworpen regeling contacten voorzien tussen vertegenwoordigers van het convent en het dagelijks bestuur en het college van rector en assessoren. Een vertegenwoordiging van het academisch convent neemt, zoals reeds vermeld, voortaan aan het werk van de faculteit deel. Ik wijs op de mogelijkheid, zo niet wenselijkheid, relevante faculteitsstukken

in de toekomst in de stafvergaderingen van de afdelingen ter bespreking te stellen opdat de bijdrage van de staf aan de faculteitswerkzaamheden zich op de meest geëigende wijze kan voltrekken. Met de totstandkoming – gezegd kan worden: op redelijk vlotte wijze – van de geschetste regeling is een essentiële stap op de weg naar een nieuwe structuur van het wetenschappelijk corps gezet.

Aansluitende voorstellen van de commissie-Polak ten aanzien van de verlening van onderwijsopdrachten aan medewerkers zijn door faculteit en bestuur behandeld en worden thans uitgewerkt. Ten aanzien van het wetenschappelijk corps valt nog in het bijzonder de aandacht op de korte paragraaf in de regeringsnota over de bestuurs Hervorming die, hoe algemeen ook geformuleerd, door het paragraafhoofd: 'Eenheid van het wetenschappelijk corps' ondubbelzinnig tot uitdrukking brengt dat verdergaande integratie tot stand zal komen.

In de loop van het studiejaar werd ook aan de Landbouwhogeschool de problematiek van de doelstelling en de inrichting van het bestuur in volle omvang aan de orde gesteld. Voor het eerst in de geschiedenis van de hogeschool kwamen vertegenwoordigers van alle geledingen – bestuur, senaat, wetenschappelijke staf, niet-wetenschappelijk personeel en studenten – bijeen. Onder auspiciën van deze geledingen werd de Commissie Breedspoor ingesteld. In de naam heeft men tot uitdrukking willen brengen dat deze commissie in den brede het terrein van de hogeschool zou verkennen en denkbeelden zou vastleggen over een nieuwe verkaveling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen bij de uitvoering van de taken die uit de doelstellingen van de hogeschool voortvloeien.

De Commissie Breedspoor, onder voorzitterschap van prof. mr. J. M. Polak, heeft grote activiteit ontwikkeld, zich ook uitstrekkend tot het organiseren van openbare bijeenkomsten over belangrijke facetten van haar werkgebied. In het hogeschoolmilieu ontwikkelt zich parallel daarmee de behoefte aan voorzitters van massale, nauwelijks geprogrammeerde discussiebijeenkomsten, voorzitters die moeten beschikken over, uiteraard, kennis van zaken, doch ook over een vaste hand en veel animo, dan wel veel geduld. Zij bleken in onze gemeenschap gevonden te kunnen worden.

De werkzaamheden van de Commissie Breedspoor resulteerden in beschouwingen over de mate en de aard van het maatschappelijk engagement van de hogeschoolgemeenschap, in beschouwingen over bestuursstructuur en in concrete voorstellen aan het bestuur over de wenselijkheid ten spoedigste plannen uit te werken voor een voorlopige hogeschoolraad en voor de participatie op afdelingsniveau van de geledingen in de besluitvorming. Het bestuur heeft stappen genomen om werkcommissies hiervoor in te stellen. Confrontatie met de voorstellen vervat in de inmiddels uitgekomen regeringsnota kan daarbij niet wor-

den ontgaan. Dit laatste heeft de Wageningse Studentenraad doen terugschrikken voor de aanwijzing van studentleden voor deze commissies.

Op dit punt gekomen moet ik erkennen dat in het vorenstaande onderwerpsgewijze en chronologische behandeling vermengd zijn geraakt. Ik heb aan die vermenging al schrijvend toegegeven om de feitelijke situatie te weerspiegelen die aan het einde van het studiejaar ontstond, toen de ontwikkelingen, bij wijze van spreken, over elkaar tuimelden. Wat voorbehouden leek aan vormgeving op middellange termijn bleek een zo krachtige versnelling in de tijd te ondergaan, dat de plannen voor het vastleggen van de korte termijnontwikkelingen in een bestuursreglement van de hogeschool ter zijde moesten worden geschoven. De middellange termijn was tot korte termijn ineengeschoven, vooral toen van regeringswege een nieuw wettelijk kader werd aangekondigd.

Deze ontwikkeling doet de vraag rijzen of wij misschien niet beter de verrichtingen van de wetgever kunnen afwachten alvorens stappen te nemen die leiden tot hervorming van de eigen organisatie. Deze vraag klemt te meer bij de constatering dat rapporten over de inrichting van ons wetenschappelijk onderwijs, die minder dan een jaar geleden nog de voorpagina's van de dagbladen haalden, thans nauwelijks meer in de discussies ter sprake komen. Ik stel hiertegenover, herhalend hetgeen in de aanvang van mijn rede reeds naar voren kwam, dat voortgaan op de oude voet, nu het principe van participatie duidelijk is aanvaard, een vacuum zou doen ontstaan. In de overgangsfase naar de nieuwe wet moeten, zo enigszins mogelijk, samenwerkingsmogelijkheden tussen de geledingen worden geschapen.

Het is zelfs in een min of meer feitelijk relaas als het onderhavige niet mogelijk indicaties omtrent eigen opvattingen uit te sluiten. Een betoog dat zo sterk als het voorgaande doorspekt is met het begrip geledingen geeft duidelijk aan dat de spreker categorale representatie in de te scheppen bestuurlijke organen van de hogeschool voorstaat. In ander verband heb ik mij wel eens in analogie daarmee uitgesproken voor een federatief samengaan van de naar aard te onderscheiden geledingen van de hogeschool. Wil dit samen gaan, wil in de toekomst het gezamenlijk bestuur slagen, dan dienen de geledingen door representanten gestalte te krijgen aan de vergadertafel. Ik zou hierover tot slot nog enkele opmerkingen willen maken.

In de tot voor kort aanwezige bestuurlijke constellatie aan onze hogeschool vormden de hoogleraren een groep die gezamenlijk en met directe en volledige inbreng van ieder lid van het hoogleraren-corps besluiten nam. Uitvoerings- en voorbereidingstaken waren opgedragen aan het college van rector en assessoren, een college dat zich noch de jure noch de facto als dagelijks senaats- of faculteitsbestuur mocht of kon

beschouwen. De te verwachten ontwikkelingen zullen ertoe leiden dat vanuit de groep van de hoogleraren, wellicht nadat deze groep in een groter geheel – het wetenschappelijk corps – is geïntegreerd, slechts een aantal representanten een directe bijdrage in het bestuurlijke vlak op hogeschoolniveau zal kunnen geven. Voor het aanwijzen van de representanten en voor de relatie representanten-groep zijn nog geen procedures ontwikkeld.

De wetenschappelijke medewerkers vormen sedert kort te zamen het Academisch Convent, een instelling van, men zou bijna kunnen zeggen, publiekrechtelijk karakter, althans nadat de ter zake opgestelde regelen officieel in reglementen zijn verankerd. Het convent kent een raad, een bestuur en vertegenwoordigingen naar buiten. Aldus heeft deze groep duidelijk en effectief gestalte gekregen en kan de groep adequaat aanwezig zijn in allerlei overlegsituaties. Zijdelings wil ik aanstippen dat het op zich nemen van taken in het bestuurlijke vlak spanningen en tijdsbesteding aan het wetenschappelijk werk dat tot dusver bepalend was voor levensloop en toekomstmogelijkheden. Voor deze spanningen, die worden onderkend, moet en kan een oplossing worden gevonden.

Ten aanzien van het niet-wetenschappelijk personeel geldt, dat het deelnemen in de toekomst als geleding aan de bestuurlijke activiteiten een situatie doet ontstaan, die een novum kan betekenen ten aanzien van vele andere instellingen van overheid en bedrijfsleven in Nederland.

De bestaande structuren, waarvan het archaisch karakter onze universiteiten en hogescholen zo vlot van vele zijden wordt aangewreven, kunnen door de ingezette hervorming verkeren in structuren van geavanceerde aard die op hun beurt elders in de samenleving hervormingen zullen uitlokken. Het is ook in dit licht gezien juist dat de regering thans de wetgever gaat betrekken bij de bestuurshervorming van de universiteiten en hogescholen.

Moet men ook denken aan een convent voor de studenten om deze omvangrijke groep in het overleg een werkzame en werkbare gestalte te geven? Het is een van de vele problemen die bij de bestuurshervorming onder ogen moeten worden gezien. In het verstreken studiejaar verscheen onder auspiciën van de WASTRA een schets van een nieuwe structuur voor de organisatie en de vertegenwoordiging van de studenten. Hierin wordt aan richtingsgewijs aanwezige studieverenigingen een belangrijke plaats toegekend. Vertegenwoordigers van deze verenigingen zouden volgens deze schets in besprekingen over studieaangelegenheden in belangrijke mate de studenten vertegenwoordigen.

Deelname van studenten in overleg- en bestuursorganen door middel van representatie lijkt bij hen sterk gevoelde bezwaren te ontmoeten. Kenmerkend is voor de studenten de wens tot grote openheid en tot doorbreken van groepsbeslotenheid. Daarbij blijkt de individuele stu-

dent zich steeds vrijblijvender op te stellen ten opzichte van structuren en organisaties en ten opzichte van degenen die in deze structuren en organisaties als dagelijkse bestuurders optreden.

Deze veranderingen in de attitude van de Nederlandse student werken eveneens door in de studentengezelligheidsverenigingen. Traditionele, ook sterk traditionele opvattingen ten aanzien van introductietijden en exclusieve toelating tot sociëteiten, kwamen, naar gelang het jaar vorderde, op de helling. Experimenten doen opgeld: leden-parlementen werden ingesteld; versobering in stijl, modificatie van mores, samengaan zowel aan de basis in onderverenigingen als aan de top in de Contractus, zijn van uitzondering regel geworden.

Deze wijzigingen worden met instemming begroet. Terzelfdertijd moet men echter met zorg constateren dat de factoren, die deze wijzigingen bevorderen, er eveneens toe leiden dat het steeds moeilijker wordt personen te vinden die zich voor organisatorische taken beschikbaar stellen. De vrijblijvendheid bevordert niet de animo voor het vervullen van functies; degenen die toch een taak op zich nemen ontvangen voor de tijd en emotie die zij daaraan geven, een geringe, vaak zelfs weerstrevende respons. Het is aan de studenten de oplossing voor deze problematiek te vinden.

In algemene zin geldt dat alle geledingen met de problemen van tegenwoordiging en achterban, van mandaat en continuïteit, worden geconfronteerd. Een niet te miskennen toeneming van het individualisme, een afwijzing soms ook bij voorbaat van alles wat naar een hechte structuur ten aanzien van besluitvorming en -uitvoering zweemt, vormen krachten die het vestigen van een nieuwe bestuurlijke organisatie en het ontstaan van nieuwe werk- en leefregels ernstig kunnen bemoeilijken.

Wij moeten trachten in onderling vertrouwen en zonder krampachtige verbetenheid het werk- en leefmilieu aan onze hogeschool voor allen zo gunstig mogelijk te doen zijn, opdat de hogeschool onverminderd zijn maatschappelijke functie, te weten door wetenschappelijk onderwijs en -onderzoek welvaart en welzijn te bevorderen, kan vervullen. Onze taak ligt er niet om; wij staan als Landbouwhogeschool in Nederland en in de wereld op een boeiend en stimulerend ontmoetingspunt van maatschappelijk gebeuren en wetenschappelijke ontwikkeling. Hieraan inhoud te geven onder waarborging van én het niveau van onderwijs en onderzoek én het leef- en werkmilieu aan de hogeschool, legt aan allen de plicht op tot constructieve arbeid in het komende studiejaar.

Tot die arbeid heeft in het verstreken studiejaar de secretaris van de senaat, prof. C. W. Visser, belangrijk bijgedragen, daarbij ten bate van het werk met name van het college van rector en assessoren puttend uit een ruime maatschappelijke ervaring. De erkentelijkheid van de hogeschoolgemeenschap zij jegens de scheidende secretaris uitge-

sproken. In de door haar neergelegde functie heet ik thans prof. dr. J. de Wilde, die in het verstreken jaar het college als assessor bijstond, welkom. Het studiejaar 1968-1969 is daarmee verleden tijd geworden, het nieuwe studiejaar zal vele wijzigingen brengen, waarvan de contouren zich aftekenen. Het zal van ons allen veel toewijding vergen. Ik heb gezegd.

Wageningen, 15 september 1969.